

музичній діяльності підростаючого покоління. Форми, які він використовував, особисті творчі зустрічі зі школярами в школах наближаються по своїй суті до того, що ми називаємо зараз «Музичною вітальнею». Основою творчого планування є «Методичний задум, тобто ідея, яка об'єднує завдання, які можуть бути вирішені в роботі над темою і засоби їх вирішення. В задумі завжди відбивається сприйняття вчителем музичних творів, їх осмислення, уявлення про учнів, рівні і можливості їх музичного розвитку і найголовніше розуміння мети музичного виховання» [1, с. 42].

План проведення «музичних віталень» обов'язково включається в загальношкільний зміст позакласних заходів. При цьому обов'язково враховується завантаженість дітей на протязі року і це синхронізується з можливостями виконавців.

Тематика вечорів «Музичної вітальні» дуже різноманітна. Її можна розділити на два тематичні аспекти:

Перший – такі програми, які створювалися для дорослої аудиторії: старшокласників, вчителів, батьків. З цих програм і починалися взагалі засідання «Музичної вітальні».

Другий – цикл програм, розрахований на учнів середніх класів. Звичайно, підхід до підготовки програм по цим блокам різниться. Це стосується і репертуару, який підбирається по темам, викладання матеріалу (в програмах для дорослих він більш філософського змісту, акцент робиться на глибинні витоки творчості; в програмах для дітей більше «абетки» мистецтва). Але і в першому і другому випадку червоною ниткою проходить ідея, що музика виходить із світосприйняття композитора, його почуттів, думок. Тому кожен сценарій написаний так, що музичний твір є природним наслідком життя композитора. В підтвердження цього цитата, яка присвячена видатному польському композитору і піаністу Фредеріку Шопену: «Музика композитора – це явище унікальне... Музика – явище людське, стосується не тільки однієї людини-творця, що створює її, і одну людину споживача, сприймає її. Свою музику композитор пише абстрактними знаками на нотному аркуші, але вона є свідченням ставлення композитора до зрілого, живому, навколишнього світу. Музика народжується не в країні абстракції, а в свідомості людини певної епохи, який уважно спостерігав хід історії, з тривогою думав про життя і смерть, радів красі світу і протестував проти його несправедливості» [4, с. 27].

Висновки. Отже позакласна музично-виховна робота у школі природно доповнює уроки музичного мистецтва і має на меті розширювати музичний кругозір дітей, поглибити отримані музичні знання, а також удосконалювати виконавські навички і уміння. Світ мистецтва надзвичайно багатий, складний і різноманітний, а музика – це тільки один із видів мистецтва, але який тісно пов'язаний з іншими.

З впевненістю можемо констатувати, що відчуття світу, його розвиток і динаміка дуже близьке із почуттями творчої людини. Одні й ті ж мотиви ми можемо спостерігати і в музичному, живописному та літературному творах. Дуже часто сучасний вчитель відчуває близькість всієї творчості, її внутрішнього змісту одного митця з іншим, хоча вони можуть належати до представників різних видів мистецтва. Це надихнуло нас на створення поняття «Музична вітальня» у якій можуть переплітатися різні види творчої діяльності. Музично-виховна діяльність може бути високоефективною та продуктивною при використанні такої форми позакласної роботи, як «Музична вітальня».

ЛІТЕРАТУРА

1. Багадуров В. А. Воспитание восприятия музыки / Всеволод Алавердиевич Багадуров. – М., 1955. – 62 с.
2. Дмитриева Л. Г. Черноиваненко Н. М. Методика музыкального воспитания в школе / Л.Г.Дмитриева, Н.М. Черноиваненко.– М., 1989. – 175 с.
3. Ростовський О. Я. Взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроках музики / Олександр Якович Ростовський. – К., 1991. – 57 с.
4. Хлебнікова Л. О. Викладання музики в школі за системою Д. Б. Кабалецького/ Л.О. Хлебнікова. – К., 1986. – 137 с.
5. Школяр Л.В. Музыкальное образование в школе: учеб. пособие для студентов вузов / Людмила Валентинівна Школяр. – М., 2001. – 146 с.

Тарка В.

Науковий керівник – доц. Ороновська Л.Д.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку українського суспільства зумовлений динамічною картиною сучасного світу, політичними, соціально-економічними і науково-технічними змінами, які поставили перед педагогічною наукою і практикою надзвичайно важливі завдання з формування якісно нової школи, системи виховання і навчання в ній молодих поколінь. Стратегічним напрямом реформування освіти згідно із Законом України «Про освіту», Державною національною програмою «Освіта (Україна XXI ст.)», Концепцією національного виховання та Концепцією художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах України є забезпечення творчого

розвитку особистості на основі вдосконалення естетичного виховання підростаючого покоління, формування та розвитку естетичних почуттів, художніх уподобань та смаків. Національна доктрина розвитку освіти в Україні одним із пріоритетних напрямків виховання особистості визначає теоретико-методологічні та педагогічні аспекти формування естетичної культури у молодих поколінь. Тому сьогодні набуває важливого значення проблема формування в учнівській молоді естетичних смаків у процесі їх навчання й виховання в навчальних закладах та у позакласній роботі.

Метою статті є теоретично обґрунтувати формування естетичних смаків старшокласників у практичному використанні в позакласній роботі загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу. Сформованість естетичних смаків особистості є передумовою об'єктивного сприйняття світу за законами краси, збагачення на цій основі її художніх і мистецьких знань і умінь, розвитку її природної обдарованості і творчості. Особливо відчутною є потреба естетичної підготовки у старшому шкільному віці, коли світогляд учнів набуває ознак цілісності, формується система життєвих орієнтирів, посилюється роль особистісно-ціннісного досвіду, зміцнюється естетичний діалог між вчителем та учнем. Особливості розвитку старшокласників зумовлюють необхідність створення оптимальних умов щодо формування в них естетичних смаків та подальшого творчого використання естетичних цінностей.

Значні педагогічні можливості формування естетичних смаків у старшокласників закладені в організації і змісті позакласної роботи загальноосвітньої школи. Перші дослідження проблем організації естетичного навчання і виховання в навчальних закладах України з'явилися в середині XIX – на початку XX ст. у працях таких українських педагогів, як О.Духнович, С.Миропольський, М.Пирогов, П.Тимошенко, К.Ушинський, П.Юркевич, К.Ярош та ін. Творцями змістовних систем естетичного виховання молоді були видатні українські педагоги А.Макаренко, В.Сухомлинський.

До проблем взаємозв'язку естетичного виховання та літературної діяльності учнівської молоді, використання засобів літератури у вихованні дітей звертаються Л.Башманівська, Л.Березівська, І.Берштейн, Н.Волошина, В.Левін та ін.; проблеми естетичного виховання учнівської молоді на матеріалі вивчення іноземних мов висвітлюються в працях В.Ніколаєва, В.Панкратова, Л.Савицької, М.Тараненко, Н.Тарловської, Т.Хамдамова, Ю.Шарова та ін.

В умовах розбудови українського суспільства, послідовного й цілеспрямованого вирішення складних проблем економічного, політичного, соціального й культуротворчого змісту особливої гостроти й актуальності набувають питання естетичного виховання особистості, прилучення дітей та молоді до високих морально-правових норм та цінностей життя, естетики взаємин між людьми. Складність процесу формування особистості, наявність факторів негативного впливу в суспільному середовищі відбиваються на свідомості й поведінці певної частини дітей та молоді, в яких система моральних, правових, естетичних цінностей ще не знайшла достатнього становлення й зміцнення. Це зумовлює необхідність підвищення ефективності естетичного виховання у навчально-виховній та позакласній роботі загальноосвітньої школи, здійснення системної роботи, спрямованої на формування естетичних смаків учнівської молоді [3, с. 76].

Естетичний смак є основою формування естетичної культури особистості старшокласника. Через процес смакового сприйняття формується ставлення до творів мистецтва, світових шедеврів і краших зразків виробів народних майстрів. Формування смаків розпочинається змалку, як внаслідок пасивного розглядання зразків «чужої», так і під час власної творчості. Остання, в більшості випадків, спочатку має наслідувальний характер, а потім переростає у власну оригінальну діяльність, коли дитина дорослішає і увиразнює свою манеру через характерні деталі й відтінки відповідно власних нахилів і здібностей [4, с. 22].

Соціокультурними передумовами та засадами формування естетичних смаків старшокласників у позакласній роботі школи є: по-перше, українська культура, як професійна, так і народна, в усьому багатстві її історичного розвитку, збагачена шедеврами культури світової, по-друге, ментальність українського народу, складовою якої є різнобічне відчуття і розуміння краси, по-третє, сучасна соціокультурна ситуація в країні в усій її складності та суперечливості. Розглянемо ці чинники під кутом зору їх впливу на формування смакової культури старшокласника. За І.Кантом естетичний смак означає здатність людини естетично оцінити дійсність і мистецтво. З цього приводу доцільно згадати латинське висловлювання: «У кожного свій смак», а стародавні римляни додавали: «Про смак не сперечаються, якщо він є» [1]. У Стародавньому Римі існував культ естетичного смаку навіть за часів правління Нерона.

Досліджуючи проблему формування естетичних смаків у старшокласників, на мою думку, необхідно розкрити психологічний компонент цього процесу. Оскільки зазначена вище проблема належить до складних педагогічних явищ, розв'язання яких можливе лише на основі комплексного наукового осмислення сутності цього явища. Значний внесок в дослідження закономірностей і особливостей психологічного розвитку школярів зробили видатні психологи та педагоги минулого і сучасності І.Бех, Л.Виготський, Н.Добринін, О.Кононко, Г.Костюк, А.Лурія, Г.Сковорода, О.Скрипченко, В.Сухомлинський, О.Сухомлинська тощо. Психічне життя людини починається тоді, коли речі і явища починають набувати для неї певного значення, коли в результаті формування умовних

рефлексів людина починає встановлювати зв'язок одного фактора з іншим. Адже усвідомлення є відображення матеріального світу в процесі діяльності мозку. Воно є сукупністю психічних процесів, які беруть активну участь в осмисленні людиною об'єктивного світу і свого особистого буття.

Основні психологічні чинники відображають також естетичні смаки у формуванні особистості старшокласника. Вони визначають певні етапи пізнання дійсності, виступаючи водночас як психологічні механізми формування естетичних смаків. З цією метою простежимо внесок найважливіших з них у формування естетичного смаку школяра старшого шкільного віку.

Усвідомлення зовнішнього світу, пов'язане з мотивацією, постійно забарвлюється емоціями і почуттями, які детермінуються розумінням сигналів і контексту, в якому розгортається дія. Таким чином, пізнавально-мисленнєва сфера через смаки тісно стикається з емоційно-чуттєвою і морально-вольовою сферою; проте трапляються випадки, коли обидві сфери перетинаються, і точкою перетину є смак та пов'язані з ним оцінки.

Важливими для формування естетичних смаків є вже згадані вищі почуття – інтелектуальні, морально-етичні, практичні та естетичні, які є переживаннями у певній сфері. Залежно від рівня вихованості, індивідуальної моральності та інтелектуальності школяр вносить елементи естетики у свою творчу працю.

Естетичні смаки певною мірою пов'язані з темпераментом і характером людини. Темпераментом називають силу, врівноваженість і рухливість нервових процесів. Знання індивідуальних особливостей темпераменту старшокласника дає змогу вчителю ефективно формувати у нього пізнавальні потреби і мотиви.

Естетичні смаки є внутрішніми психологічними проявами уподобань або неприйняття певних явищ дійсності, творів мистецтва та літератури старшокласником залежно від його розуміння прекрасного або потворного. У смаках знаходить відображення задоволення життям. У процесі аксіологічної діяльності смаки поступово вирівнюються і шліфуються внаслідок єдності навчання, виховання та розвитку. Як показує аналіз психічних механізмів особистості школяра, через зовнішні або первісні аспекти її психічної діяльності (неувагу чи увагу, позитивні емоції, розуміння одиничного явища, епізодичний інтерес) здійснюється перехід до внутрішніх аспектів (довільна увага, інтелектуальні емоції, активне розуміння, стійкий інтерес), тобто формується пізнавальний інтерес, який і є підґрунтям для формування естетичних смаків старшокласників у позакласній роботі школи.

Розвинений естетичний смак є тим орієнтиром, який стає у пригоді при зіткненні дитини з різноманітною інформацією, навчає сприймати її, опановувати спілкування на засадах невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів, допомагає не розгубитися в морі інформації та сучасних інформаційних технологій. Він також є одним з головних чинників, що допомагає учням старшого шкільного віку відібрати засоби та джерела надходження інформації, розвиває захопленість та цікавість. Оскільки «навчальна чи будь-яка інша праця без цікавості може привести лише до репродуктивної діяльності, а реалізація ідеї розвитку як центрального моменту ідеології нової школи вимагає звернення до інтересів особистості як її основних складових» [2, с. 18-22].

Одним із провідних завдань естетичного виховання є розвиток творчих, насамперед художньо-творчих здібностей старшокласників. Як відомо, явище художніх здібностей є комплексним і включає здібності образотворчі, рухливі, театральні, музичні; водночас, розвиток одного з різновидів сприяє розкриттю решти й комплексу загалом. Тому важливим є безпосереднє або опосередковане залучення учасників будь-якого виду художньої діяльності до інших видів мистецтва, принаймні, на рівні сприйняття, що забезпечує розширення загального мистецького кругозору, сприяє поліхудожньому розвитку особистості. Виховний вплив мистецтва, коригування його дії на особистість також слід враховувати й використовувати в інших напрямках виховної роботи, наприклад, в організації різноманітних спортивних свят, інтелектуально-пізнавальних змагань, оскільки саме мистецтво, значення якого характеризується гармонією в людині фізичного та духовного начал, єдністю емоційного та раціонального аспектів, може стати допоміжним дійовим каналом впливу на духовність особистості.

Виховні можливості музичного мистецтва завжди були пов'язані з тим важливим місцем, яке займає музика в системі мистецтв, а музична творчість – у контексті людської діяльності загалом завдяки унікальній здатності музики виражати, перетворювати, моделювати людські емоції та почуття в усіх їх багатобарвності та різноманітності. Це стосується усіх стильових і жанрових напрямів – музики академічної, фольклору, естради.

Особливості змісту естетичного виховання засобами музики у позаурочний час на сучасному етапі визначаються високою насиченістю «інтонаційного словника» звукового оточення школяра розважальною музикою, яка звучить не тільки в концертних залах, але й складає постійно впливаючий на особистість звуковий фон її життя. Інтенсивно зростає вага стихійного входження підрастаючого покоління в естетичне середовище, особливо у сфері дозвілля, яке в музичному мистецтві все більше орієнтується на «ринок» і «комерціалізацію». Академічне мистецтво з втіленими у музичних шедеврах глибокими ідеями, соціально-значущим змістом має високий виховний потенціал, але звужену сферу застосування. Поряд із цим у популярній музиці також створюються зразки високого художнього рівня, які здатні привернути увагу старшокласників.

Завдання нейтралізації стихійних впливів музичної інформації можливо вирішити, передусім, на підґрунті активнішого залучення до класичного й народного музичного мистецтва. Музичне виховання в підлітковому та юнацькому віці, коли спостерігається пік занурення учнів у розважальну музику, спрямовується на формування оцінково-вибіркового ставлення. Ефективним є шлях коригування вибору музики для ознайомлення, для дискусій, для дозвілля, коректного введення творів високого художнього рівня водночас із популярними жанрами, використання на різних етапах спілкування з мистецтвом ігрових форм діяльності, популярних у молодіжному середовищі: «прес-клубів», «брейрінгів», «бліц-турнірів» тощо [5, с. 55-59].

Висновки. Отже, формування естетичних смаків старшокласників є актуальною проблемою сучасної теорії і практики естетичного виховання. Методологічною основою дослідження процесу формування естетичних смаків в старшокласників є положення загально - філософської теорії розвитку особистості. Усе це зумовлює необхідність формування естетичних смаків учнів старшого шкільного віку та її науково-педагогічного забезпечення. «Естетична діяльність» і забезпечує регуляцію взаємин з природним, предметним, соціальним та художнім середовищем.

Нами було доведено, що особливу роль у процесі формування естетичних смаків старшокласників відіграє позакласна робота школи, виховний потенціал якої містить найрізноманітніші форми, методи і засоби формування естетичних смаків старшокласників та передбачає створення умов для отримання ними додаткових естетичних знань. Зазначено на необхідності естетичної підготовки у старшому шкільному віці, коли світогляд учнів набуває ознак цілісності, формується система життєвих орієнтирів, посилюється роль особистісно-ціннісного досвіду, естетичний діалог зміцнюється на основі транспозиції знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калашник Н.Г. Естетичні смаки і формування особистості: психологічні акценти: монографія / Наталія Григоріївна Калашник, О.А.Гнатенко; Держ. департамент України з питань викон. покарань, Н.-д. центр пробл. соц. педагогіки та соц. роботи АПН України і Луган. нац. пед. ун-ту ім. Т.Шевченка, Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр. – К.; Запоріжжя; Луганськ: Альма-матер, 2008. – 276 с.
2. Калініна Л. Проблема формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях / Лариса Калініна // Рідна школа. – 2008. – № 5. – С. 23-25.
3. Миропольська Н.С. Естетичне виховання старшокласників: індивідуальний підхід / Наталія Євгенівна Миропольська // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 3. – С. 18-24.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: [в 2-х т.] / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. Т.2. – 1989. – 322 с.
5. Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: навч.-метод. посіб. / Дмитро Миколайович Д жола, Алла Борисівна Щербо; Ін-т змісту і методів навчання. – К., 1998. – 390с.

Тихонюк Н.

Науковий керівник – асист. Дячок О. М.

РІЗНОВИДИ ТЕКСТИЛЬНОЇ ІГРАШКИ

Ляльки різних народів здавна використовують з метою естетичного, морального, розумового, фізичного виховання. Вона є засобом передавання культурного досвіду народу від покоління до покоління. Цінність іграшки полягає в тому, що вона сприяє формуванню самостійності, творчої діяльності дітей.

Мета – дослідити види текстильної ляльки, її роль в декоративному мистецтві.

Завдання: ознайомитись з історією виникнення текстильних іграшок, їх різновидностей та особливостями їх виготовлення.

Проблемами лялькарства займались багато вчених. Л. Герус у своєму дослідженні займалась проблемою української народної іграшки [4]. Н. Шабанова, М. Світнева досліджувала різновиди сучасної ляльки [6]. Ляльку мотанку як різновид оберегу українського народу описувала С. Цисар [9], [10]. Ляльку як символічний двійник людини у соціокультурному вимірі у дисертаційному дослідженні вивчала О. Ситник [5].

Актуальність теми полягає у глибшому дослідженні різновидів текстильної іграшки.

Текстильна іграшка набула найбільшої популярності у XXI ст., як різновид декоративно-прикладного мистецтва. Існує багато майстрів, які займаються їх виготовленням.

Іграшка завжди була пов'язана з грою. Як і гра, вона є відображенням своєї епохи. Історія іграшки є невід'ємною частиною історії культури суспільства. Для кожної історичної епохи характерні свої іграшки, оскільки розвиток матеріальної основи суспільства, його духовної культури позначається не лише на змісті дитячих ігор, а й на тематиці та формах іграшок.

Більшість текстильних ляльок не є іграшками для дітей, адже їх не рекомендується прати, більшість ляльок мають розписане акриловими фарбами обличчя, рум'яні щічки і, найчастіше, вони тоновані та ароматизовані. Текстильні іграшки є досить тендітними створіннями і не витримують дуже активного поводження з ними.